

Б.Н. Боқаев¹ , З.Т. Төребекова^{1*} , Е.Қ. Жаров² , А.Д. Бактияров³

¹Зерттеулер, талдау және бағалау орталығы
010000, Астана қ., Қазақстан Республикасы

²Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының Ақмола облысы бойынша филиалы
010000, Көкшетау қ., Қазақстан Республикасы

³Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті
010000, Астана қ., Қазақстан Республикасы

*e-mail: zulfiya1978@mail.ru

ЦИФРЛЫҚ КӨШПЕНДІЛЕР ЖАҒАНДЫҚ ФЕНОМЕН РЕТІНДЕ: ҚАБЫЛДАУШЫ ЕЛДЕРГЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕРЛЕРДІ ТАЛДАУ

Андатпа

Мақалада цифрлық көшпенділердің экономикалық әсері қарастырылады. Зерттеудің мақсаты - цифрлық көшпенділердің қабылдаушы аймақтардың жергілікті экономикасына тигізетін оң және теріс ықпалын анықтау болды.

Зерттеудің әдіснамалық негізіне сандық және сапалық мәліметтердің аралас талдауы, сондай-ақ цифрлық көшпенділердің арасында танымал бағыттар - Индонезия, Португалия, Мексика, Таиланд және Эстонияның тәжірибелерін зерделеу кірді. Негізгі көрсеткіштер ретінде жұмыспен қамту, бағаның өзгеру деңгейі, инфрақұрылымдық жағдайлар мен шағын және орта бизнестің серпіні қарастырылды.

Зерттеу нәтижелері цифрлық көшпенділердің жергілікті экономикалық өсудің маңызды факторы екендігін көрсетті. Олар жалдамалы тұрғын үй, қоғамдық тамақтандыру, коворкинг және соған байланысты қызмет көрсету салаларында табыстың артуына ықпал етіп, кәсіпкерлікті дамытуға және жергілікті тұрғындарды жұмыспен қамтуға ынталандырады. Цифрлық көшпенділердің келеңсіз әсерлерінің қатарына жылжымайтын мүлік пен жалға алу бағасының өсуі, көлік пен коммуналдық қызметтерге қосымша жүктеме, сондай-ақ жергілікті тұрғындар мен шетелдік мамандар арасындағы әлеуметтік жіктелудің күшеюі енгізілді.

Талдау негізінде цифрлық көшпенділерді тарту және реттеу бойынша теңгерімді саясатты қалыптастыру бойынша ұсыныстар жасалды. Мұндай саясат әлеуметтік тәуекелдерді барынша азайтып, аймақтың экономикалық пайдасын арттыруға септігін тигізеді.

Негізгі сөздер: цифрлық көшпенділер, экономикалық әсер, жергілікті даму, цифрлық көші-қон, цифрлық көшпенділер визасы.

Кіріспе

Еңбекті ұйымдастырудағы заманауи қайта құрулар мен цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы жұмыспен қамтудың дәстүрлі нысандарын түбегейлі өзгертіп, жаңа әлеуметтік-экономикалық құбылыстарды туғызуда. Осындай құбылыстардың бірі цифрлық көшпенділік - кәсіптік қызмет орнының тұрақты немесе кезеңді түрде өзгеруі мүмкіндігімен қашықтықтан жүзеге асырылатын өмір салты мен жұмыс стилі. Мюллер (2016) атап өткендей, цифрлық көшпенділер географиялық шектеулерден тәуелсіз әлемнің әртүрлі бөліктерінен мобильді құрылғылар мен Интернет арқылы жұмыс істейтін мобильді жұмыс тобының жаңа түрін құрайды [1].

Цифрлық көшпенділік қозғалыс еркіндігін ғана емес, сондай-ақ жұмысты, демалысты және әлеуметтік өзара әрекеттесуді қабылдауға деген көзқарастардың өзгеруін білдіреді. Ханнонен (2020) қазіргі кезде қашықтағы технологиялардың дамуына икемді кестелер мен бөлінген командаларды қоса алғанда, жұмыс тәжірибесін өзгертуге байланысты жаңа өмір салтын таңдайтын адамдар саны ұдайы өсіп келе жатқанын атап көрсетеді [2]. Цифрлық көшпенділердің дәстүрлі туристерден айырмашылығы, олар қабылдаушы елдерде бірнеше аптадан бірнеше айға дейінгі уақытта болады, сәйкесінше, үйді жалға алуға, тамақтануға, көлікке және ойын-сауыққа деген үздіксіз сұранысты тудырады [3].

Осы тенденцияға жауап ретінде көптеген елдер мобильді мамандарды тарту, олардан түсетін кірістерді арттыру, шағын бизнесті дамыту және туризм секторын әртараптандыру

арқылы экономикалық өсуді ынталандыруға бағытталған Digital Nomad Visa (DNV) арнайы визалық бағдарламаларын іске қоса бастады [4]. Бұл ретте, қолданыстағы зерттеулер цифрлық көшпенділердің қабылдаушы мемлекеттерге тигізетін ықпалының екіжақты екеніне назар аударады. Бірқатар зерттеулер цифрлық көшпенділер санының артуы қабылдаушы елдерде өмір сүру құнының өсуіне, жергілікті инфрақұрылымға түсетін қысымның артуына, гентрификация процестеріне және әлеуметтік кикілжіңдерге әкелуі мүмкін екендігін көрсетеді [5].

Зерттеудің мақсаты - цифрлық көшпенділердің қабылдаушы елдерге тигізетін экономикалық әсерінің сипаты мен ауқымын, сондай-ақ цифрлық көшпенділерге қатысты ықтимал тәуекелдерді анықтау және оларды реттеуге қатысты ұсыныстарды әзірлеу болып табылады. Алдыңғы зерттеулер негізінен цифрлық көшпенділердің қабылдаушы елдерге тигізген мәдени және әлеуметтік ықпалын сипаттайды, олардың экономикалық ықпалы жеткілікті түрде зерделенбейді [6]. Бұл зерттеу осы олқылықты толтыруға бағытталған. Цифрлық көшпенділердің қабылдаушы аймақтарға тигізетін экономикалық ықпалын зерделеу тиісті экономикалық көрсеткіштерді (салық түсімдері, қызмет көрсету секторындағы өсім және т.б.) жүйелеуге және саяси-экономикалық ұсыныстар әзірлеуге мүмкіндік беретін кешенді тәсілдерді қамтиды.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу сандық және сапалық тәсілдерді біріктіретін жүйелі аралас әдіснамаға негізделген қолданбалы сипаттамалық және аналитикалық зерттеу болып табылады. Мұндай тәсіл цифрлық көшпенділердің экономикалық әсерін жан-жақты саралауға, ортақ заңдылықтарды анықтауға және тиісті ұсыныстарды әзірлеуге мүмкіндік береді.

1. *Деректерді жинау және талдау.* Зерттеу барысында халықаралық ұйымдардың (ЭБДҰ, Дүниежүзілік экономикалық форум, Дүниежүзілік банк) есептері, зерттеу порталдарынан жарияланған басылымдары мен таңдалған бес елге - Индонезия, Португалия, Мексика, Тайланд және Эстонияға қатысты ресми статистикалық деректер талданады.

Алынған деректерді жүйелеу үшін цифрлық көшпенділердің орташа тұру ұзақтығы, күнделікті шығындар мен тұтыну үлгілері (тұрғын үй, тамақ, көлік, ойын-сауық), салық түсімдері, қызмет көрсету секторына әсері және стартаптарды дамыту сияқты көрсеткіштер зерделенді.

2. *Кейс-стади.* Таңдалған елдердегі туристік ағындар мен қысқа мерзімді жалға алу туралы деректер жүйеленді, сондай-ақ цифрлық көшпенділердің экономикалық және әлеуметтік әсері зерттелді. Деректердің салыстырмалылығын қамтамасыз ету үшін салыстырмалы және корреляциялық талдау әдістері, сондай-ақ валюта бағамы мен инфляция паритетін ескере отырып, қалыпқа келтірілген статистикалық көрсеткіштер қолданылды. Тиісті деректер арнайы кестелерде және елдер бойынша салыстырмалы қорытындыларда ұсынылған. Мұндағы деректерді өлшеу және өңдеу әдістері цифрлық көшпенділердің жалпы шығындарына, жалға алу бағасының динамикасына және шағын бизнестегі жұмыспен қамту деңгейіне негізделген.

Этикалық қағидаттар: зерттеуде тек ашық және жалпыға қолжетімді ақпарат көздері пайдаланылды, жеке деректер пайдаланылмады.

Зерттеу шектеулері: цифрлық көшпенділер саны бойынша бірыңғай статистиканың болмауы, орташа шығындар көрсеткіштері мен көбейткіштерін пайдалану, таңдалған елдер бойынша деректердің қолжетімділігіндегі айырмашылықтар салыстырмалы талдаудың дәлдігін біршама шектеді.

Жоғарыда сипатталған әдіснама цифрлық көшпенділердің экономикалық әсерін сандық тұрғыда зерделеуге, сондай-ақ олардың қабылдаушы елдердің әлеуметтік-экономикалық дамуына әсерінің сапалық ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді.

Жалпы алғанда қазіргі таңда цифрлық көшпенділік бағытындағы ғылыми жұмыстар аталмыш әлеуметтік-экономикалық құбылысқа қатысты терең және көп қырлы түсінікті қалыптастыратын бірнеше негізгі бағыт бойынша дамып келеді.

Бірінші бағыт теориялық зерттеулерге бағытталған. Мұнда цифрлық көшпенділерді сипаттауға және жіктеуге мүмкіндік беретін негізгі ұғымдар мен категориялар қалыптасады. Бұл жұмыстар мотивациялық аспектілерді кеңінен ашады, оның ішінде еркіндікке, икемділікке және тәуелсіздікке ұмтылу, сонымен қатар кәсіби қызметті саяхатпен және өзін-өзі дамытумен біріктіруге ұмтылу сияқты тұстар бар. Сонымен қатар, тиісті авторлар көшпенділерге жұмыс істеу қолайлылығына және олардың географиялық орналасуына қарамастан клиенттермен және әріптестермен байланыстарды сақтауға мүмкіндік беретін цифрлық және әлеуметтік инфрақұрылымды құру мен қолдаудың маңыздылығын атап көрсетеді.

Екінші бағыт мемлекеттердің цифрлық көшпенділерді тарту бойынша шараларды қабылдау тәсілдерін талдайтын саяси экономия зерттеулерімен ұсынылған [7]. Сонымен қатар визалық бағдарламаларға, салықтық жеңілдіктерге, сондай-ақ цифрлық технологияларды дамытуға және қабылдаушы аймақтардағы өмір сүру сапасын жақсартуға назар аударылады. Мұндай шаралар экономиканы әртараптандыруға, шетелдік инвестицияларды тартуға және жаңа жұмыс орындарын ашуға ықпал ететін экономиканы дамытудың маңызды құралы ретінде қарастырылады. Бұл ретте зерттеушілер экономикалық тиімділікті де, әлеуметтік салдарды да ескеретін кешенді тәсілдің қажеттілігіне назар аударады.

Үшінші бағыт – нақты қалалар мен аймақтарға цифрлық көшпенділердің әсерін егжей-тегжейлі талдауды қамтамасыз ететін эмпирикалық зерттеулер мен жағдайлық зерттеулер. Бұл зерттеулер әртүрлі әсерлерді көрсетеді: бір жағынан, цифрлық көшпенділер шағын және орта бизнестің дамуына ықпал ететін тұрғын үйге, азық-түлік қызметтеріне, көлік пен ойын-сауық индустриясына сұраныстың артуына ынталандырады; екінші жағынан, жергілікті халықты баспанамен қамтамасыз ету проблемалары туындап, әлеуметтік шиеленіс күшейіп, мәдени қақтығыстар байқалады. Кейбір жағдайларда гентрификация процесі атап өтіледі - жалдау ақысының өсуіне байланысты аз ауқатты тұрғындардың орталық аудандардан қоныс аударуы.

Соңғы жылдары жергілікті инновациялық экожүйелерді дамытудағы цифрлық көшпенділердің рөліне бағытталған зерттеулердің кеңеюі байқалды. Chen (2018) бұл мамандар тек қызметтерді тұтынып қана қоймай, сонымен қатар инвесторлар, тәлімгерлер және жергілікті стартаптармен бірлескен жобалардың бастамашылары ретінде әрекет ете отырып, кәсіпкерлікті дамытуға белсенді үлес қосатынын атап көрсетеді [8]. Мұндай жарналар инновацияны жеделдетуге және қабылдаушы қауымдастықтардағы жаңа бизнес үлгілерін дамытуға көмектеседі. Ұқсас тұжырымдар Deloitte (2022) баяндамасында ұсынылған, онда цифрлық инфрақұрылымы дамыған аймақтарда қызмет көрсету секторындағы жұмыспен қамтудың 12%-ға дейін өскені және олар іске қосылғаннан кейінгі алғашқы үш жылда Digital Nomad Visa бағдарламаларының болуы көрсетілген [9].

Дүниежүзілік банктің (2023) қосымша деректері салықтық жеңілдіктер мен икемді визалық режимдерді енгізетін елдер жалпы өңірлік өнімнің (ЖӨӨ) 0,3-0,5%-ға тұрақты өсімін бастан кешіретінін көрсетеді [10]. Бұл цифрлық көшпенділердің экономикалық ресурс ретіндегі маңыздылығын растайды. Дегенмен, авторлар тұрақты дамуды және процеске қатысушылардың барлығының үйлесімді өмір сүруін қамтамасыз ету үшін әлеуметтік әлеуметтік тәуекелдерді - өсіп келе жатқан теңсіздікті, инфрақұрылымға қысымды және мәдени ландшафттағы өзгерістерді де ескеретін теңгерімді саясат қажеттігін атап көрсетеді.

Осылайша, әдебиеттерді жан-жақты талдау цифрлық көшпенділік қабылдаушы аймақтардың экономикасына да, әлеуметтік-мәдени салаларына да әсер ететін көп қырлы құбылыс деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Мүмкіндіктерді тиімді пайдалану және тәуекелдерді азайту үшін пәнаралық көзқарас және жақсы ойластырылған даму стратегияларын әзірлеу қажет.

Нәтижелер және оларды талқылау

Цифрлық көшпенділердің экономикалық әсерін салыстырмалы талдау жүргізу үшін бес ел таңдалды: Индонезия, Португалия, Мексика, Таиланд және Эстония. Бұл елдер цифрлық көшпенділер үшін ең танымал жаһандық хабтардың қатарына жатады, сондай-ақ экономикалық даму деңгейі, өмір сүру құны және виза саясаты бойынша қолайлы бағыттар болып табылады [11, 12].

Мәселен, Индонезия - өмір сүру құны төмен және ұзақ мерзімді визалық саясаты бар азиялық ел ретінде цифрлық көшпенділерді тартуға әлеуеті жоғары мемлекеттердің бірі [13]. Португалия өз кезегінде жоғары өмір сүру деңгейімен, дамыған тұрғын үй инфраструктурасымен және цифрлық көшпенділерге арналған ресми визасымен (Portugal Digital Nomad Visa) төлем қабілеті жоғары мамандар арасында сұранысқа ие еуропалық мемлекет [14, 15]. Оңтүстік Америкада орналасқан Мексика мемлекеті - икемді виза саясатын, тартымды климатын және фрилансерлер үшін қолайлы инфрақұрылымды ұштастырған тағы бір танымал бағыт [16]. Таиланд – цифрлық көшпенділердің тұрақты ағынын қамтамасыз етуге лайықты туризм және қызмет көрсету инфрақұрылымы бар ең ірі және көне Азия хабтарының бірі [17]. Сондай-ақ, Эстония - электронды резиденциясы және цифрлық көшпенді визасына арналған бағдарламасы бар шығыс еуропалық ел. Эстонияның визалық саясаты қысқа мерзімді тұрумен сипатталатын жоғары табысты IT мамандарын тартуға бағытталған [18, 19, 20].

Жүргізілген салыстырмалы талдау нәтижелері цифрлық көшпенділердің экономикалық әсерінің ауқымы мен құрылымы таңдалған елдер ішінде әрқилы екенін көрсетті. Дәлірек айтқанда, Таиланд пен Мексика цифрлық көшпенділер санының көптігінен пайда көрсе, Португалия мен Эстония бұл мамандардың сатып алу қабілетінен жоғары қаржылай түсімдер алады. Мысалы, Таиланд жыл сайын 25 мыңға жуық көшпендіні қабылдап, шамамен 195 миллион долларды құрайтын жалпы экономикалық айналымдарды тіркейді және олардың мультипликативті әсері 1,3-ті құрайды. Индонезияның Бали аралындағы цифрлық көшпенділердің саны 17 000 адамды және елде тұруының орташа ұзақтығы 120 күнді құраса, олардың тұрғылықты аймаққа тигізген жиынтық экономикалық әсері 185,6 миллион долларды шамалайды.

Кесте 1 - Бес елдегі цифрлық көшпенділердің экономикалық көрсеткіштері (2022-2024 жж)

Ел	Кезең	Жылына келетін көшпенділер саны	Орташа тұру ұзақтығы (күндер)	Орташа гәуліктік шығыстар (АҚШ доллары)	Тікелей әсер (млн. АҚШ доллары)	Мультипликатор	Кумулятивтік әсер (млн. АҚШ доллары)	Негізгі бенефициарлар	Дереккөздер
Индонезия	2022	17 000	120	65	132,6	1,40	185,6	Жалға берілетін тұрғын үйлер, кафелер, коворкингтер	13, 12.
Португалия	2023	9 000	75	90	60,75	1,25	75,9	Жалдау, мейрамханалар, мәдени іс-шаралар	14, 15
Мексика	2024	21 000	90	70	132,3	1,35	178,6	Жалдау, туризм, қызметтер	16, 19
Таиланд	2023	25 000	100	60	150,0	1,30	195,0	Орналастыру, тамақтандыру, туризм	17, 12
Эстония	2024	4500	60	95	25,65	1,25	32,1	АТ қызметтері, стартаптар	18, 20
Ескерту: кесте авторлармен [12 -20] әдебиеттер негізінде құрастырылған									

Өз кезегінде Португалия, әсіресе Лиссабон қаласы, цифрлық көшпенділердің сатып алу қабілетінен келген жоғары экономикалық әсерді көрсетеді: күнделікті шығындары шамамен 90 доллар болатын 9000 маманның жиынтық әсері 75,9 миллион долларға жетеді.

Мексикалық деректер орташа тұру ұзақтығы 90 күн болатын 21 000 көшпендінің экономикалық әсері шамамен 178,6 миллион долларды құрайтынын көрсетеді. Эстонияға келетін цифрлық көшпенділердің салыстармалы аз санына (орташа есеппен 4500 адам) қарамастан, IT мамандарының жоғары табысының арқасында қабылдаушы елдің экономикасына тигізетін экономикалық ықпалы шамамен 32,1 миллион долларға жетеді.

Алынған нәтижелер цифрлық көшпенділердің елде тұру ұзақтығы олардан келетін экономикалық әсерді күшейтуде маңызды фактор болып табылатынын көрсетеді. Яғни, цифрлық көшпенділердің қабылдаушы елде мейлінше ұзақ тұруы олардың экономикаға қосатын жалпы үлесін айтарлықтай арттырады. Салықтар, жаңа жұмыс орындары мен өзге де өзара байланысты салалардағы айналымды қоса алғанда, цифрлық көшпенділерден келетін жанама әсерлер олардың тікелей шығындарының 25-40 пайызын құрайды және бұл цифрлық көшпенділердің мультипликаторлық әсерінің маңыздылығын растайды. Бұл тұжырым осы салада жүргізілген басқа да зерттеулердің нәтижелерімен сәйкес келеді.

Сонымен қатар, бұл зерттеу цифрлық көшпенділерден келетін бірқатар экономикалық қолайсыздықтарды да анықтады. Мұндай қолайсыздықтар ең алдымен тұрғын үй бағасының өсуінен, әсіресе, гентрификациямен және жергілікті тұрғындардың орталық аудандардан көшірілуінен көрініс табады. Мысалы, Мексика мен Тайландта туристік және цифрлық көшпенділердің ағындарына байланысты әлеуметтік және көлік инфрақұрылымдары саласында қиындықтар туындауда. Эстонияда жұмыс орындары үшін бәсекелестіктің артуы салдарынан жоғары табысты шетелдік мамандар мен жергілікті тұрғындар арасында әлеуметтік стратификация пайда болуда. 2022-2024 жылдардағы үрдіс цифрлық көшпенділердің экономикалық үлесінің жыл сайын 8-10 пайызға өскенін, сәйкесінше, қабылдаушы аймақтардағы тұрғын үй бағасының 12-18 пайызға артқанын көрсетеді.

Осылайша, таңдалған елдердегі негізгі проблемалар мен реттеу шараларын талдау цифрлық көшпенділер феноменін тиімді басқару үшін кешенді тәсілдердің қажеттілігін көрсетеді. Бұл тәсілдер тек экономикалық ынталандыруға ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік, мәдени және инфрақұрылымдық аспектілерге де назар аударуды талап етеді (2-кесте). Бұл ретте, визалық бағдарламаларды немесе салықтық жеңілдіктерді кеңейту жеткіліксіз.

Кесте 2 – Цифрлық көшпенділіктің экономикалық салдары және оларды реттеу тетіктері

Ел	Негізгі міндеттер	Реттеу стратегиялары	Еңбек және тұрғын үй нарығының ерекшеліктері
Индонезия (Бали)	Тұрғын үй жалдау бағасының өсуі, инфрақұрылымға қысым	Ұзақ мерзімді жалға беруді дамыту, көлік желісін жақсарту	Тұрғын үйге жоғары бәсекелестік, маусымдық ауытқулар
Португалия (Лиссабон)	Гентрификация, тұрғын үй бағасының өсуі	Визалық бағдарламалар, жалға беру нарығын бақылау	IT және қызмет көрсету секторларының күшті дамуы
Мексика	Инфрақұрылымның шамадан тыс жүктелуі, теңсіздік	Шағын бизнесті қолдау, жалға алуды реттеу	Туризм секторының өсуі, фрилансерлік
Тайланд	Әлеуметтік қызметтер мен тұрғын үйге қысым	Коворкинг кеңістіктерін дамыту, инфрақұрылымға инвестиция	Тұрақты туристік ағын, жоғары мобильділік
Эстония	Әлеуметтік стратификация, жұмыс орындары үшін бәсекелестік	Интеграциялық бағдарламалар, стартаптарды қолдау	Сатып алу қабілеті жоғары, IT бағдары

Ескерту: кесте авторлармен әдебиеттер негізінде құрастырылған

Оған қоса ұзақ мерзімді жалға беру жүйелерін, қолжетімді тұрғын үй және тұрақты көлік инфрақұрылымын дамыту шаралары қажет. Сондай-ақ, жылжымайтын мүлік нарығындағы спекуляцияны болдырмау және ұзақ мерзімді жалға беру шарттарын дамытуға бағытталған теңгерімді саясатты ұстану тағы бір оңтайлы шешімнің бірі болып табылады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, қабылдаушы елдердегі туристік ағындардың және цифрлық көшпенділер санының артуы қолданыстағы коммуналдық қызметтерге, көлік пен медициналық қызметтерге тиісті ауыртпалығын тигізеді. Бұл мәселелерді шешу инфрақұрылымдық жобаларға инвестиция салу, коворкинг кеңістіктер мен шағын бизнесті қолдау жүйелерін дамытуды талап етеді. Мұндай шаралар цифрлық көшпенділердің жергілікті экономикаға интеграциялануын жеңілдетіп қана қоймай, олардан келетін әлеуметтік ауыртпалықтарды төмендетуге де ықпалын тигізеді.

Осылайша, цифрлық көшпенділерден туындайтын әлеуметтік қиындықтар, оның ішінде жұмыс орындарына бәсекелестіктің артуы, кірісі жоғары цифрлық мамандар мен жергілікті тұрғындар арасындағы стратификацияның күшеюі - еңбек нарығында тиісті интеграциялық және біліктілік арттыру бағдарламаларының, тартаптарды ынталандыру шараларының қабылдануын қажет етеді.

Жалпы жүргізілген зерттеу цифрлық көшпенділердің экономикалық әсерін анықтайтын бірнеше негізгі заңдылықтарды анықтауға мүмкіндік берді.

Біріншіден, халық саны мен төлем қабілеті арасындағы айырмашылық елдегі табыс құрылымына айтарлықтай әсерін тигізеді. Мысалы, Тайланд пен Мексикадағы цифрлық көшпенділердің көптігі осы елдердің экономикасына келетін экономикалық түсімдерді арттырады. Сондай-ақ, Португалия мен Эстонияға келуші мамандардың жоғары сатып алу қабілеті жалпы экономикалық әсерден бөлек, тұтыну себеті құнының өсуіне де алып келеді.

Екіншіден, цифрлық көшпенділердің қайсыбір елде тұру мерзімі қабылдаушы аймақтың экономикасына тигізетін оң әсерін айтарлықтай арттырады. Мысалы, цифрлық көшпенділердің Балидағы орташа тәуліктік шығындары 65 доллар құраса, олардың 120 күн бойы осы елде тұруы жергілікті экономикаға қосатын үлесін сәйкесінше ұлғайтады.

Үшіншіден, салықтар, жаңа жұмыс орындарының құрылуы және өзара байланысты салалардағы айналымдар, цифрлық көшпенділердің тікелей шығындарынан туындайтын жанама әсерлерді де арттырады.

Сонымен қатар, цифрлық көшпенділердің қабылдаушы елдердің экономикасына тигізетін қосалқы тәуекелдерінің барын да назарда ұстау керек. Атап айтқанда, цифрлық көшпенділер санының артуы салдарынан тұрғын үй жалдау ақысы артып, қабылдаушы аймақта гентрификация мен әлеуметтік шиеленістер туындауы мүмкін. Бұған қоса, қалалық инфрақұрылымға, оның ішінде көлік, коммуналдық және басқа да әлеуметтік қызметтерге шамадан тыс ауыртпалықтар түсуі мүмкін.

Сондықтан цифрлық көшпенділерді көптеп тартуды нысанаға алған елдер үшін негізгі қиындықтың бірі - экономикалық пайда мен әлеуметтік әсерді теңгерімде ұстау болып табылады. Теңгерімде саясатты қолдану цифрлық көшпенділерден келетін қолайсыз әсерлерді азайтып, жергілікті тұрғындар мен сырттан келген мамандардың мүдделерін үйлестіруге ықпал етеді және қабылдаушы аймақтардың тұрақты дамуын қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу цифрлық көшпенділердің қабылдаушы елдер экономикасына тигізетін ықпалын анықтап, осы саладағы тиімді мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын айқындады. Алынған нәтижелер цифрлық көшпенділердің қызмет көрсету секторын жандандырып, өңірлік экономикалардың әртараптануына үлес қосатынын көрсетті.

Бұдан бөлек, зерттеу нәтижесінде цифрлық көшпенділердің қайсыбір аймақта тұрақтауы жергілікті тұрғын үй бағасының өсуіне, инфрақұрылымдық жүктеменің артуына, сондай-ақ әлеуметтік стратификация сияқты тәуекелдердің пайда болуына әкелетінін байқатты және оларды реттеу теңгерімді саясатты талап ететінін тұжырымдады. Осыған орай, тұрғын үйді жалға беру нарығын реттеуге, жергілікті бизнеске арналған салықтық

ынталандыруларға, әлеуметтік интеграцияны қолдауға және цифрлық көшпенділерді мониторингтеуге қатысты бірыңғай шаралардың өзектілігі артады.

Осылайша, зерттеу нәтижелері цифрлық көшпенділердің экономикалық әсері тұрақты даму факторына айналуы үшін теңгерімді және ұзақ мерзімді саясат қажет екенін көрсетеді. Цифрлық көшпенділіктің қабылдаушы елдерге тигізетін әсерін тереңірек түсіну үшін егжей-тегжейлі және жүйелі деректер, сондай-ақ әлеуметтік, экологиялық және мәдени аспектілерді қамтитын ұзақ мерзімді зерттеулер қажет. Сондай-ақ, цифрлық көшпенділердің қызметін реттеуге қатысты әртүрлі саяси құралдардың тиімділігін талдауға да ерекше назар аудару қажет.

Қаржыландыру:

Зерттеуді Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті қаржыландырады (грант № AP26104137).

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Müller A. The digital nomad: Buzzword or research category? // *Transnational Social Review*. – 2016. – Vol. 6, № 3. – P. 344–348.
- 2 Hannonen T. In search of a digital nomad: defining the phenomenon // *Information Technology & Tourism*. – 2020. – Vol. 22. – P. 335–353.
- 3 Reichenberger I. Digital nomads – a quest for holistic freedom in work and leisure // *Annals of Leisure Research*. – 2018. – Vol. 21, № 3. – P. 364–380.
- 4 OECD. Policies for attracting digital nomads and remote workers. Should OECD countries develop new Digital Nomad Visas? – Paris: OECD Publishing, 2022. Available at: - URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/07/should-oecd-countries-develop-new-digital-nomad-visas_4d283d33/4d425e15-en.pdf (accessed: 24.01.2025).
- 5 Germann Molz J. Cosmopolitanism and consumption // In: Rovisco M., Nowicka M. (eds.). *The Ashgate Research Companion to Cosmopolitanism*. – Routledge, 2016. – P. 33–52.
- 6 Thompson B.Y. The Digital Nomad Lifestyle: (Remote) Work/Leisure Balance, Privilege, and Constructed Community // *International Journal of the Sociology of Leisure*. – 2019. – Vol. 2. – P. 27–42.
- 7 Cook D. What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work // *World Leisure Journal*. – 2023. – Vol. 65, № 2. – P. 256–275.
- 8 Chen L. Mobile work continuance of knowledge workers: An empirical study // *Journal of Computer Information Systems*. – 2018. – Vol. 58, № 2. – P. 131–141.
- 9 Deloitte. Remote Work Survey: Executive Summary. Available at: - URL: <https://www.file:///C:/Users/User/Downloads> (accessed: 22.01.2025).
- 10 World Bank. Fiscal policy and economic growth: the case of digital nomads. – Washington: World Bank Economic Review, 2023. Available at: - URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/94b8a26c-b5ce-5159-a4f7-28a5ef972a77> (accessed: 19.01.2025).
- 11 NomadList. Global ranking of digital nomads – 2023. Available at: - URL: <https://nomadlist.com> (accessed: 19.01.2025).
- 12 OECD. The future of remote work // *OECD Economic Studies*. – 2023. – № 115. Available at: - URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications> (accessed: 19.01.2025).
- 13 Qosim N., Rukmana A.Y., Usup U. The Impact of Digital Nomad Economy on Local Businesses: Study of MSME Market Changes in Popular Destinations in Indonesia // *The Eastasouth Journal of Social Science and Humanities*. – 2025. – Vol. 2, № 02. – P. 113 <https://doi.org/10.58812/esssh.v2i02.474>
- 14 Government of Lisbon. Report on the Digital Nomad Program in Portugal: Analysis of the Lisbon Digital Nomad Program. – Lisbon, 2025. Available at: - URL: <https://www.globalcitizensolutions.com/global-digital-nomad-report/2025-portugal/> (accessed: 19.01.2025).
- 15 Global Citizen Solutions. Global Digital Nomad Index Report 2024–2025. – Lisbon, 2024. Available at: - URL: <https://www.globalcitizensolutions.com> (accessed: 22.01.2025).
- 16 The Economist. Digital nomads are a force for good in Latin America. – 26 Sept. 2024. Available at: - URL: <https://www.economist.com/the-americas> (accessed: 19.01.2025).
- 17 Jiwasiddi A., Schlagwein D., Leong C. Assessing the Impacts of Digital Nomadism on Local Communities: The Case of Chiang Mai, Thailand // *Proceedings of the Pacific Asia Conference on Information Systems (PACIS)*. – Taipei; Sydney, July 2022. Available at: - URL: <https://www.researchgate.net/publication/361583715> (accessed: 19.01.2025).
- 18 Ministry of Economic Affairs of Estonia. Report on the Digital Nomad Visa Program. – Tallinn: Government of Estonia, 2023. Available at: - URL: <https://www.e-resident.gov.ee/nomadvisa/> (accessed: 19.01.2025).

19 Stanford Institute for Economic Policy Research (SIEPR). Work and Pleasure: Investigating the Rise of Digital Nomads in Mexico. – Stanford University, 2023. Available at: - URL: <https://siepr.stanford.edu/publications/working-paper/work-and-pleasure-investigating-rise-digital-nomads-mexico> (accessed: 19.01.2025).

20 Invest in Estonia. Digital Nomad Visa and e-Residency: Economic Impact Report 2024. – Tallinn, 2024. Available at: - URL: <https://investinestonia.com> (accessed: 19.01.2025).

ЦИФРОВЫЕ КОЧЕВНИКИ КАК ГЛОБАЛЬНОЕ ЯВЛЕНИЕ: АНАЛИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ПРИНИМАЮЩИЕ СТРАНЫ

Аннотация

В статье рассматривается экономическое влияние цифровых кочевников. Целью исследования является выявление позитивных и негативных последствий присутствия цифровых кочевников для локальной экономики принимающих регионов. Методологической основой исследования стал смешанный подход к использованию количественных и качественных данных, а также изучение опыта наиболее популярных направлений для цифровых кочевников: Индонезии, Португалии, Мексики, Таиланда и Эстонии. Рассматривались показатели занятости, уровень цен, состояние инфраструктуры и динамика малого и среднего бизнеса. Результаты исследования показывают, что цифровые кочевники являются важным фактором локального экономического роста. Они способствуют увеличению доходов в секторах арендного жилья, общественного питания, коворкингов и сопутствующих услуг, стимулируя развитие предпринимательства и занятость местных жителей. В то же время были выявлены негативные последствия: рост цен на недвижимость и аренду, дополнительная нагрузка на транспорт и коммунальные услуги, а также усиление социальной сегрегации между местными жителями и иностранными специалистами. На основе анализа даны рекомендации по формированию сбалансированной политики привлечения и регулирования цифровых кочевников. Такая политика должна быть направлена на максимизацию экономической выгоды региона при минимизации социальных рисков.

Ключевые слова: цифровые кочевники, экономическое влияние, местное развитие, цифровая миграция, виза цифрового кочевника.

DIGITAL NOMADS AS A GLOBAL PHENOMENON: AN ANALYSIS OF ECONOMIC IMPACTS ON HOST COUNTRIES

Abstract

The article examines the economic impact of digital nomads. The purpose of the study was to identify the positive and negative consequences of the presence of digital nomads on the local economies of host regions. The methodological basis of the research was the mixed approach of quantitative and qualitative data analysis, as well as the study of the experience of the most popular destinations for digital nomads — Indonesia, Portugal, Mexico, Thailand and Estonia. Indicators of employment, the price level, the state of infrastructure, and the dynamics of small and medium businesses were considered. The results show that digital nomads are becoming an essential factor in local economic growth. They contribute to increased income in sectors such as rental housing, public catering, co-working, and related services, stimulating entrepreneurship and employment among residents. At the same time, negative consequences emerged: rising real estate and rent prices, an additional burden on transport and communal services, and increased social segregation between residents and foreign specialists. Based on the analysis, recommendations for a balanced policy to attract and regulate digital nomads are provided. Such a policy should aim to maximise the region's economic benefits while minimising social risks.

Keywords: digital nomads, economic influence, local development, digital migration, digital nomad visa.

REFERENCES

- 1 Müller A. The digital nomad: Buzzword or research category? // Transnational Social Review. – 2016. – Vol. 6, № 3. – P. 344–348. [In English]
- 2 Hannonen T. In search of a digital nomad: defining the phenomenon // Information Technology & Tourism. – 2020. – Vol. 22. – P. 335–353. [In English]
- 3 Reichenberger I. Digital nomads – a quest for holistic freedom in work and leisure // Annals of Leisure Research. – 2018. – Vol. 21, № 3. – P. 364–380. [In English]
- 4 OECD. Policies for attracting digital nomads and remote workers. Should OECD countries develop new Digital Nomad Visas? – Paris: OECD Publishing, 2022. Available at: - URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports> [In English] (accessed: 24.01.2025).

- 5 Germann Molz J. Cosmopolitanism and consumption // In: Rovisco M., Nowicka M. (eds.). The Ashgate Research Companion to Cosmopolitanism. – Routledge, 2016. – P. 33–52. [In English]
- 6 Thompson B.Y. The Digital Nomad Lifestyle: (Remote) Work/Leisure Balance, Privilege, and Constructed Community // International Journal of the Sociology of Leisure. – 2019. – Vol. 2. – P. 27–42. [In English]
- 7 Cook D. What is a digital nomad? Definition and taxonomy in the era of mainstream remote work // World Leisure Journal. – 2023. – Vol. 65, № 2. – P. 256–275. [In English]
- 8 Chen L. Mobile work continuance of knowledge workers: An empirical study // Journal of Computer Information Systems. – 2018. – Vol. 58, № 2. – P. 131–141. [In English]
- 9 Deloitte. Remote Work Survey: Executive Summary. Available at: - URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/dttl-tax-remote> [In English] (accessed: 22.01.2025).
- 10 World Bank. Fiscal policy and economic growth: the case of digital nomads. – Washington: World Bank Economic Review, 2023. Available at: - URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/94b8a26c-b5ce-5159-a4f7-28a5ef972a77> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 11 NomadList. Global ranking of digital nomads – 2023. Available at: - URL: <https://nomadlist.com> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 12 OECD. The future of remote work // OECD Economic Studies. – 2023. – № 115. Available at: - URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/11/the-future-of-remote-work_62587199/35f78ced-en.pdf [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 13 Qosim N., Rukmana A.Y., Usup U. The Impact of Digital Nomad Economy on Local Businesses: Study of MSME Market Changes in Popular Destinations in Indonesia // The Eastasouth Journal of Social Science and Humanities. – 2025. – Vol. 2, № 02. – P. 113 [In English]
- 14 Government of Lisbon. Report on the Digital Nomad Program in Portugal: Analysis of the Lisbon Digital Nomad Program. – Lisbon, 2025. Available at: - URL: <https://www.globalcitizensolutions.com> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 15 Global Citizen Solutions. Global Digital Nomad Index Report 2024–2025. – Lisbon, 2024. Available at: - URL: <https://www.globalcitizensolutions.com> [In English] (accessed: 22.01.2025).
- 16 The Economist. Digital nomads are a force for good in Latin America. – 26 Sept. 2024. Available at: - URL: <https://www.economist.com/the-americas> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 17 Jiwasiddi A., Schlagwein D., Leong C. Assessing the Impacts of Digital Nomadism on Local Communities: The Case of Chiang Mai, Thailand // Proceedings of the Pacific Asia Conference on Information Systems (PACIS). – Taipei; Sydney, July 2022. Available at: - URL: <https://www.researchgate.net/publication/361583715> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 18 Ministry of Economic Affairs of Estonia. Report on the Digital Nomad Visa Program. – Tallinn: Government of Estonia, 2023. Available at: - URL: <https://www.e-resident.gov.ee/nomadvisa/> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 19 Stanford Institute for Economic Policy Research (SIEPR). Work and Pleasure: Investigating the Rise of Digital Nomads in Mexico. – Stanford University, 2023. Available at: - URL: <https://siepr.stanford.edu/publications/working-paper/work-and-pleasure-investigating-rise-digital-nomads-mexico> [In English] (accessed: 19.01.2025).
- 20 Invest in Estonia. Digital Nomad Visa and e-Residency: Economic Impact Report 2024. – Tallinn, 2024. Available at: - URL: <https://investinestonia.com> [In English] (accessed: 19.01.2025).

Information about authors:

Baurzhan Bokayev – PhD, Center for Research and Evaluation, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: bokay84@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1037-7085>

Zulfiya Torebekova - **corresponding author**, PhD, Center for Research and Evaluation, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: zulfiya1978@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9583-4177>

Erzhan Zharov – PhD in Economics, Director of the branch of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Kazakhstan in Akmola region, Kokshetau, Republic of Kazakhstan

E-mail: yerzhan.zharov@apa.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3567-4673>

Asset Baktiyarov - PhD Student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan

E-mail: baktiyarov.asset@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4117-7261>

Информация об авторах:

Бауржан Бокаев – PhD, Центр исследований, анализа и оценки, г.Астана, Республика Казахстан

E-mail: bokay84@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1037-7085>

Зулфия Төребекова – **основной автор**, PhD, Центр исследований, анализа и оценки, г.Астана, Республика Казахстан

E-mail: zulfiya1978@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9583-4177>

Ержан Жаров – кандидат экономических наук, директор филиала Академии государственного управления при Президенте РК по Акмолинской области, г.Кокшетау, Республика Казахстан

E-mail: yerzhan.zharov@apa.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3567-4673>

Асет Бактияров - докторант Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, г.Астана, Республика Казахстан

E-mail: baktiyarov.asset@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4117-7261>

Авторлар туралы мәлімет:

Бауржан Боқаев – PhD, Зерттеулер, талдау және бағалау орталығы, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: bokay84@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1037-7085>

Зулфия Төребекова – **негізгі автор**, PhD, Зерттеулер, талдау және бағалау орталығы, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: zulfiya1978@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9583-4177>

Ержан Жаров – экономика ғылымдарының кандидаты, ҚР Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академияның Ақмола облысы бойынша филиалының директоры, Көкшетау қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: yerzhan.zharov@apa.kz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3567-4673>

Асет Бактияров - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті докторанты, Астана қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: baktiyarov.asset@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4117-7261>